

14. 12. 2018

ID: 108559

Předběžná otázka Soudnímu dvoru Evropské unie

Nevyřazení se s návrhem stěžovatelky na předložení předběžné otázky Soudnímu dvoru Evropské Unie ze strany Nejvyššího soudu je porušením práva stěžovatelky na spravedlivý proces, chráněného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. IV.ÚS 2607/17, ze dne 4.9.2018)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti International Property Invest, spol. s r.o., P., zastoupené JUDr. D.W., Ph.D., advokátem se sídlem P., proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. června 2017 č. j. 20 Cdo 776/2017-186, za účasti Atos IT Solutions and Services, s.r.o. se sídlem P., zastoupené JUDr. O.K., advokátem se sídlem P., tak, že usnesením Nejvyššího soudu ze dne 1. června 2017 č. j. 20 Cdo 776/2017-186 bylo porušeno právo na spravedlivý (řádný) proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. června 2017 č. j. 20 Cdo 776/2017-186 se ruší.

Z odůvodnění

I.

1. Stěžovatelka se, s odvoláním na porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 a práva vlastnit majetek podle čl. 11 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí Nejvyššího soudu.

2. Z obsahu napadeného rozhodnutí a ústavní stížnosti se podává, že Obvodní soud pro Prahu 4 usnesením ze dne 22. února 2016 č. j. 13 EXE 1004/2015-6 prohlásil rozhodnutí vydané Okresním soudem ve Floridsdorfu, Rakouská republika dne 14. listopadu 2014 sp. zn. 12 E 1396/14g-2 za vykonatelné na území České republiky. Dospěl k závěru, že byly splněny všechny formální náležitosti stanovené nařízením Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále též jen "Nařízení" nebo "Nařízení Brusel I"), pro prohlášení rozhodnutí za vykonatelné. Uvedeným rozhodnutím Okresního soudu ve Floridsdorfu byla podle vykonatelných rozsudků Knižecího soudu ve Vaduzu, Lichtenštejnském knížectví, prohlášených za vykonatelné na území Rakouské republiky na základě dohody mezi Rakouskou republikou a Lichtenštejnským knížectvím o uznávání a výkonu soudních rozhodnutí, nařízena exekuce příkázáním pohledávky z účtu povinné a prodejem movitých věcí povinné pro vymožení pohledávky oprávněné ve výši 1 307 427,88 EUR s příslušenstvím.

3. Městský soud v Praze usnesením ze dne 16. prosince 2016 č. j. 12 Co 156/2016-98, potvrdil usnesení soudu prvního stupně. Soudy obou stupňů neshledaly opodstatněnou námitku povinné, podle níž oprávněná návrhem na prohlášení vykonatelnosti rakouského rozhodnutí o nařízení exekuce fakticky usiluje o exekuci rozsudků Knižecího zemského soudu ve Vaduzu, Lichtenštejnském knížectví. Vzhledem k tomu, že Lichtenštejnské knížectví není členem Evropské unie a rovněž mezi Českou republikou a Lichtenštejnským knížectvím nebyla uzavřena dvoustranná smlouva o právní pomoci, ani tyto strany nejsou účastníky mnohostranné smlouvy o právní pomoci a neexistuje mezi těmito státy vzájemnost, nelze prohlásit tyto rozsudky za vykonatelné. Soudy postup oprávněné neshledaly za obcházení zákona, nýbrž za využití možnosti, které jí poskytuje jak rakouský, tak český právní řád. Soud prvního stupně tak podle názoru odvolacího soudu postupoval správně, když se zabýval pouze zjištěním, zda rakouské rozhodnutí splňuje náležitosti potřebné pro prohlášení vykonatelnosti, a když dospěl k závěru, že prohlášení vykonatelnosti je zcela v souladu s čl. 32 Nařízení, které mimo jiné umožňuje prohlásit vykonatelným rozhodnutí, jímž byl nařízen soudem členského státu výkon rozhodnutí. Podle odvolacího soudu přitom z Nařízení nevyplývá, že rozhodnutí, podle něhož by byl výkon rozhodnutí v členském státě nařízen, tedy exekuční titul, by muselo být vydáno v členském státě Evropské unie, případně ve státě, s nímž je dodržována v právních vztazích vzájemnost.

4. Dovolací soud změnil rozhodnutí odvolacího soudu tak, že návrh na prohlášení vykonatelnosti rozhodnutí, vydaného Okresním soudem ve Floridsdorfu, Rakouská republika dne 14. listopadu 2014 pod sp. zn. 12 E 1396/14g-2, na území České republiky se zamítá. Dovolací soud uvedl, že chce-li oprávněná vést exekuci ve více členských státech Evropské unie, musí v každém z nich samostatně požádat o prohlášení vykonatelnosti exekučního titulu. Následně vedená exekuce může být provedena pouze v rámci státu, v němž byla nařízena. Jestliže byla v cizím státě nařízena exekuce podle cizozemského rozhodnutí, nelze daný výrok o nařízení exekuce prohlásit vykonatelným na území České republiky. Jelikož všechny výroky vykonávaného rozhodnutí jsou akty provádění vlastní exekuce, přičemž jako takové do režimu Nařízení na základě čl. 32 nespádají, bylo na místě návrh oprávněné na prohlášení vykonatelnosti zamítnout, neboť účinky nařízení exekuce ve členském státě Evropské unie nelze rozšiřovat na území jiného členského státu Evropské unie. Chce-li oprávněná dosáhnout exekučního postihu peněžních prostředků povinné na účtech v České republice, může tak učinit pouze český soud v exekuci nařízené jím na podkladě cizozemského exekučního titulu, jenž byl v České republice prohlášen vykonatelným.

II

5. Stěžovatelka s právními závěry Nejvyššího soudu nesouhlasí. Namítá, že Nejvyšší soud nerespektoval zásadu kontradiktornosti řízení, neboť zejména odlišně od dovolání povinné formuloval otázku, která v rozhodování Nejvyššího soudu dosud nebyla řešena, tj. posouzení účinků prohlášení vykonatelnosti jako rozšíření nařízení exekuce na území Rakouska i na území České republiky, aniž by o této změně stěžovatelku informoval a vyzval ji k vyjádření; Nejvyšší soud se dále zcela odchýlil od právního názoru vyjádřeného v usnesení okresního a městského soudu, aniž by se změnou právního názoru seznámil strany sporu a vyzval si vyjádření k novému právnímu posouzení. Nejvyšší soud nadto využil možnosti postupu podle § 243d odst. 2 o. s. ř. a usnesení okresního a městského soudu přímo změnil tak, že rozhodl zcela opačně než obě předchozí soudní instance, čímž odepřel účastníkům řízení možnost diskuse.

6. V této souvislosti namítá, že Nejvyšší soud porušil čl. 45 odst. 2 Nařízení Brusel I, když přezkoumal povahu rakouského rozhodnutí a dovodil, že toto není rozhodnutím ve smyslu čl. 32 Nařízení Brusel I, ač mu byl předložen dokument vystavený příslušným rakouským soudem, který tuto skutečnost osvědčoval. Nejvyšší soud (ani žádný jiný soud v České republice) nebyl kompetentní posoudit povahu rakouského rozhodnutí. Toto příslušelo a přísluší pouze rakouským

soudním a jiným příslušným orgánům, jakožto orgánům země původu rozhodnutí, orgánům země, která byla oprávněna vystavit osvědčení podle čl. 54 Nařízení Brusel I.

7. Nejvyššímu soudu pak především vytýká, že ve věci rozhodl, aniž předložil Soudnímu dvoru Evropské Unie (dále též "SDEU") žádost o rozhodnutí o předběžné otázce o výkladu evropského nástroje, konkrétně Nařízení Brusel I, přestože předložení předběžné otázky navrhovala ve svém podání ze dne 18. 4. 2017.

8. Nejvyšší soud, se k jejímu návrhu nijak nevyjádřil, svůj postup nikterak neodůvodnil a ani neosvětlil, proč si sám přiznal oprávnění posoudit, zda je rakouské rozhodnutí rozhodnutím ve smyslu čl. 32 Nařízení Brusel I. Poukazuje na srovnatelnou judikaturu Ústavního soudu, a to nález sp. zn. I. ÚS 74/06, podle níž "již sama skutečnost, že se obecný soud nijak nevypořádal s námitkou účastníka, která má vztah k projednávané věci, zásadně zakládá protiústavnost napadeného rozhodnutí", dále usnesení sp. zn. IV. ÚS 2435/07, podle něhož "porušením práva na spravedlivý proces by mohl být např. fakt, že by se soud s návrhem na předložení předběžné otázky nevypořádal". Rovněž poukazuje na nálezy Ústavního soudu připouštějící možnost porušení práva na zákonného soudce (sp. zn. II. ÚS 1009/08, II. ÚS 2504/10).

9. Dále uvádí, že Nejvyšší soud v odůvodnění chybně uvedl, že všechny výroky vykonávaného rozhodnutí jsou akty provádění vlastní exekuce, přičemž jako takové do režimu Nařízení na základě čl. 32 nespádají. Nevysvětlil však, proč za vykonatelný titul nepovažuje výrok o nákladech řízení, tj. výrok o rakouských nákladech řízení, který není výrokem o nařízení exekuce, a proto na něj nelze aplikovat uvedené vysvětlení.

10. Vzhledem k tomu, že obsah napadeného rozhodnutí, jakož i průběh řízení před civilními soudy je stěžovatelce i Ústavnímu soudu znám, není třeba je podrobněji rekapitulovat.

III

11. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a k námitce stěžovatelky ohledně porušení povinnosti předložit SDEU předběžnou otázku uvedl, že má za to, že se jednalo o případ, kdy je podle doktríny *acte clair* "správná interpretace ustanovení komunitárního práva tak zřejmá, že není prostoru pro rozumnou pochybnost o tom, jak má být otázka, která v řízení vyvstala, zodpovězena" (rozsudek 283/81 CILFIT), a položení předběžné otázky tudíž nebylo nezbytné.

12. Stěžovatelka v replice na vyjádření Nejvyššího soudu zdůraznila, že Nejvyšší soud dodatečně a nepřipustně doplňuje odůvodnění svého usnesení, neboť závěr o tom, že řešenou otázku k výkladu ustanovení nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, považuje za *acte clair*, což v usnesení ani předcházejícím řízení nevedl ani nezmínil. Není možné, aby Nejvyšší soud dodatečně doplňoval nedostatečná odůvodnění rozhodnutí tím, že by teprve v řízení o ústavní stížnosti vysvětloval, proč se tou kterou otázkou nezabýval. Stěžovatelka ve vyjádření dále, a to s odkazem na Rozsudek SDEU CILFIT, rozvádí svůj názor, že se v projednávané věci o *acte clair* nejedná. V této souvislosti zejména zdůrazňuje, že za situace, kdy české soudy (Obvodní soud a Městský soud v Praze) a rakouské soudy (Okresní soud Floridsdorf a Zemský soud ve Vídni) rozhodly pravomocně tak, že řešenou otázku posoudily opačně, je vyloučeno, aby Nejvyšší soud postavil své rozhodnutí na tom, že jím zastávaná interpretace unijního práva je tak naprosto zřetelná, že neexistuje žádná pochybnost, a mohl vyloučit, že by soudy jiných členských států nebo SDEU mohly dospět k odlišnému výkladu.

13. Vedlejší účastník ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že podání stěžovatelky lze označit nikoliv za využití ústavou garantovaných prostředků, ale za jejich jednoznačné zneužití, neboť stěžovatelce muselo být od počátku zahájení soudních řízení známo, že těmito řízeními obchází zákony České republiky, kdy se snaží navodit situaci, že rozhodnutí lichtenštejnských soudů jsou vykonatelná v České republice. Poukázal na to, že v Rakouské republice nemá žádný majetek, který by mohl být exekučně postižen a je tak zřejmá snaha stěžovatelky obejít nemožnost vykonat rozhodnutí lichtenštejnských soudů v České republice. Vedlejší účastník se s usnesením Nejvyššího soudu, jímž bylo napraveno pochybení soudů prvního a druhého stupně, které vedlo k porušení zásad spravedlnosti a k dezinterpretaci komunitárního práva ve spojitosti s právem České republiky, ztotožňuje. V ústavní stížnosti dále podrobně rozvádí své názory potvrzující správnost závěrů Nejvyššího soudu a vyvracející argumentaci stěžovatelky.

IV

14. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu")], seznámil se s obsahem připojeného spisu a přezkoumal, že tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

15. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by nijak nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelky a účastníků řízení. Nenařízením ústního jednání odůvodňuje i skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval ani za potřebné provádět dokazování.

V

16. Ústavní soud předesílá, jak ustáleně judikuje, že je oprávněn přezkoumat správnost aplikace podústavního práva a zasáhnout do rozhodovací činnosti civilních soudů za předpokladu, že nepostupují v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny. V projednávané věci Ústavní soud dospěl k závěru, že Nejvyšší soud při rozhodování o dovolání povinně tyto principy plně nerespektoval.

VI

17. Ústavní soud nejdříve konstatuje, že neshledal opodstatněné námitky stěžovatelky, pokud jde o procesní postup Nejvyššího soudu, který změnil rozhodnutí odvolacího soudu, přičemž se změnou právního názoru neseznámil strany sporu a nevyžádal si vyjádření k novému právnímu posouzení.

18. Z obsahu spisu je zřejmé, že stěžovatelka byla seznámena s argumentací uvedenou povinnou v dovolání a měla možnost se k ní vyjádřit, což ve svých podáních ze dne 7. 2. 2017 a 18. 4. 2017 učinila. Ostatně posouzení účinků prohlášení vykonatelnosti rozhodnutí soudů Lichtenštejnského knížectví, učiněné rakouskými soudy ve vazbě na rozhodnutí rakouských soudů o povolení exekuce na základě těchto rozhodnutí, bylo pro rozhodování českých soudů o prohlášení vykonatelnosti rakouského rozhodnutí o povolení exekuce klíčovou otázkou a podstatou sporu. Účastníci v průběhu řízení k této otázce předkládali odlišnou argumentaci a usilovali, aby se soudy na základě nesporně zjištěného skutkového stavu přiklonily právě k jejich právnímu názoru. Za dané situace nelze považovat rozhodnutí Nejvyššího soudu, který na základě dosavadních výsledků řízení dospěl k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na chybném právním posouzení věci, pro stěžovatelku za překvapivé, neboť v průběhu řízení měla a nesporně využila možnosti se k právnímu názoru posléze akceptovanému Nejvyšším

soudem vyjádřit. Stěžovatelce tak nebyl upřen prostor pro uplatnění "reálné a efektivní" právní argumentace, jež by mohla vést k příznivějšímu meritornímu rozhodnutí.

19. Neústavnost napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu nemůže způsobit ani skutečnost, že v odůvodnění rozhodnutí ne zcela přesně tlumočil dovolatelem položenou otázku, která dosud nebyla v jeho rozhodování řešena ("zda rozhodnutí Lichtenštejnského soudu je vykonatelné v České republice vzhledem k tomu, že neexistuje vzájemnost uznávání soudních rozhodnutí, kdy toto je obejito formou podání návrhu na výkon takového rozhodnutí v Rakouské republice a toto rozhodnutí je pak prohlášeno českými soudy za vykonatelné na území České republiky s odkazem na aplikaci ustanovení Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 - Brusel I."), ale formuloval ji obecným způsobem ("zda lze účinky nařízení exekuce v jiném státě rozšiřovat na území České republiky"). Jak bylo zmíněno výše, Nejvyšší soud se při přezkoumávání rozhodnutí podstatou věci zabýval. Navíc se jedná o právní otázku formulovanou dovolatelem a nikoliv stěžovatelkou. Ústavní soud ve svých rozhodnutích mnohokrát zmínil, že otázka posouzení přípustnosti dovolání přísluší především Nejvyššímu soudu. Stejně tak se Ústavní soud odmítavě staví k přepjatému formalismu, který je v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti.

20. Skutečnost, že Nejvyšší soud, kterému náleží výklad podústavních předpisů a sjednocování judikatury, dospěl k závěru o nezbytnosti přezkoumat napadené rozhodnutí odvolacího soudu, neboť vyhodnotil dovolání vedlejšího účastníka jako přípustné a důvodné, tedy nelze považovat za porušení základních práv stěžovatelky. Jinými slovy: z pouhé skutečnosti, že došlo k meritornímu přezkoumání věci "nejvyšší soudní instancí", nelze dovozovat neústavnost rozhodnutí. Řízení musí být spravedlivé jako celek a umožňovat přístup k soudu všem účastníkům řízení.

VII

21. Ústavní soud však shledal porušení základního práva stěžovatelky na spravedlivý (řádný) proces v tom, že se Nejvyšší soud v odůvodnění rozhodnutí nijak nevyřadil s jejím návrhem na předložení předběžné otázky SDEU. V podání ze dne 18. 4. 2017 (č. I. 182 připojeného spisu Obvodního soudu pro Prahu 4) stěžovatelka totiž konkrétně uvedla, že pro případ, že se dovolací soud neztotožní s jí předloženými důvody pro odmítnutí dovolání, resp. se závěry soudu prvního a druhého stupně, navrhuje předložit SDEU (v souladu s čl. 19 Smlouvy o Evropské unii ve spojení s čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie) žádost o rozhodnutí o předběžné otázce o výkladu evropského nástroje, konkrétně čl. 38 a násl. nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

22. V projednávané věci je evidentní, že Nejvyšší soud se argumentací stěžovatelky týkající se předložení předběžné otázky SDEU nijak nezabýval. Teprve ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že se jednalo o případ, kdy je podle doktríny *acte clair* "správná interpretace ustanovení komunitárního práva tak zřejmá, že není prostoru pro rozumnou pochybnost o tom, jak má být otázka, která v řízení vyvstala, zodpovězena" (283/81 CILFIT), a položení předběžné otázky tudíž nebylo nezbytné.

23. Stěžovatelce je tak třeba dát za pravdu, že rozhodnutí Nejvyššího soudu je v tomto směru neúplné a není řádně a dostatečně odůvodněno. Uvedeným pochybením došlo k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý (řádný) proces, chráněného čl. 36 odst. 1 Listiny.

24. Ústavní soud připomíná, že otázkou požadavků na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí (resp. rozhodnutí orgánu veřejné moci) se již zabýval mnohokrát, přičemž své postuláty formuloval v celé řadě rozhodnutí (např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 3441/11, IV. ÚS 1834/10). Z jeho ustálené judikatury k otázce přezkoumatelnosti a přesvědčivosti rozhodnutí obecných soudů především vyplývá, že právu na spravedlivý (řádný) proces odpovídá povinnost soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a v tomto rámci se adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem vypořádat se všemi důkazy i s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení (srov. např. rozhodnutí sp. zn. III. ÚS 84/94, I. ÚS 2701/07, III. ÚS 521/05, III. ÚS 151/06, III. ÚS 961/09, I. ÚS 1589/07, II. ÚS 435/09, I. ÚS 1895/14, IV. ÚS 2445/14).

25. Ústavní soud zdůrazňuje i svou judikaturu vážící se k povinnosti soudu předložit předběžnou otázku SDEU, z níž jednoznačně vyplývá povinnost soudu se s návrhem na její předložení v odůvodnění rozhodnutí vypořádat. (srov. např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 2673/14, II. ÚS 2504/10, II. ÚS 1009/08, II. ÚS 4255/16, usnesení sp. zn. IV. ÚS 2435/07).

26. Ústavní soud nicméně nijak nepředjímá další závěry Nejvyššího soudu ohledně povinnosti tuto předběžnou otázku SDEU skutečně předložit. Stejně tak nehodnotí správnost závěrů týkajících se posouzení, zda čl. 32 Nařízení umožňuje prohlásit vykonatelným rozhodnutí, jímž byl nařízen soudem členského státu Evropské unie výkon rozhodnutí podle exekučního titulu, který nebyl vydán v členském státě Evropské unie či ve státě, s nímž není dodržována v právních vztazích vzájemnost. V této souvislosti zdůrazňuje, že postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad jiných než ústavních předpisů, jakož i jejich aplikace při řešení konkrétních případů a věcné posouzení předmětu sporu jsou záležitostmi nezávislých civilních soudů. Zřetelně tak akcentuje doktrínu minimalizace zásahů do činnosti jiných orgánů veřejné moci, která je odrazem skutečnosti, že Ústavní soud není součástí soustavy ostatních soudů (čl. 83 Ústavy).

27. Ústavní soud však považuje za nutné, aby se Nejvyšší soud návrhem stěžovatelky na předložení předběžné otázky SDEU zabýval a své závěry řádně odůvodnil. Stejně tak se Nejvyšší soud bude muset vypořádat rovněž s dosud nezodpovězenou námitkou, proč za vykonatelný titul není považován výrok o rakouských nákladech řízení, který stěžovatelka nepovažuje za výrok o nařízení exekuce.

28. Na základě výše uvedeného Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) a § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl, jak je ve výroku I. a II. nálezu uvedeno.